

Folkhälsomyndigheten

Bilaga 5. Mål- och strategidokument av relevans för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion

Den här bilagan tillhör rapporten *En hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Återredovisning av regeringsuppdrag*, artikelnummer 24004.

Inledning

Dokumentet innehåller kortfattade beskrivningar av olika strategier som har bäring på livsmedelskonsumtion. Strategierna är uppdelade efter nationella, nordiska, inom EU samt inom FN/WHO-systemet. Av de nationella är en del av dem helt eller delvis beslutade av riksdag eller regering. Av de internationella är vissa av dem helt eller delvis upptagna/antagna av Sverige.

Syftet med dokumentet är att ge en överblick över de befintliga strategier och mål som finns utarbetade och synliggöra de som Sverige har ställt sig bakom, vilket kan ge en indikation om vad Sverige bör arbeta med inom hållbar livsmedelskonsumtion.

Översikt

I tabell 1 listas de nationella mål- och strategidokument som har relevans för livsmedelskonsumtionen. Vi har identifierat vilka delar som dokumenten innehåller, som till exempel mål, delmål, indikatorer, och om de ger förslag på åtgärder eller insatser. Vi undersökte även om dokumenten hade fokus på jämlikhet i hälsa och miljömässig, social eller ekonomisk hållbarhet, samt vilken målgrupp som dokumentet riktade sig till, samt om det fanns någon tidplan eller tidsatta mål, delmål eller etappmål. I tabell 2 listas nordiska mål- och strategidokument följt av tabell 3 som listar dokument framtagna inom EU och FN/WHO dokument presenteras i tabell 4.

Tabell 1. Nationella mål- eller strategidokument med relevans för livsmedelskonsumtion och deras innehåll och fokus samt tidplan.

Strategier och mål	Mål	Indikator	Insatser/åtgärder	Jämlikhet	Målgrupp	Hållbarhet	Tidplan
Folkhälsopolitiska mål	x (a)	x	-	x	Alla	x (b) (d)	2048
Livsmedelsstrategin	-	-	x	-	Alla	x (b) (c) (d)	2030
Strategi för hållbar konsumtion	x	-	x	-	Alla/Barn	x (b) (c) (d)	-

Sveriges miljömål	x	x	-	-	Alla/Barn	x (b) (c) (d)	2030
En färdväg för hållbara livsmedelssystem	-	-	x	x	Alla/Barn	x (b) (c)	-
Nationell handlingsplan för EUs barnrättsstrategi	-	-	x	x	Barn	x (b) (d)	2030

X betyder att strategi- eller måldokumentet inkluderar det i tabellrubriken uppgivna innehållet. (a) har även formulerat delmål. (b) social hållbarhet. (c) miljömässig hållbarhet. (d) ekonomisk hållbarhet.

Tabell 2. Nordiska mål- eller strategidokument med relevans för livsmedelskonsumtion och deras innehåll och fokus samt tidplan.

Strategier och mål	Mål	Indikator	Insatser/ åtgärder	Jämlikhet	Målgrupp	Hållbarhet	Tidplan
Vår vision 2030	x (a)	-	-	x	Alla	x (b) (c) (d)	2030

X betyder att strategi- eller måldokumentet inkluderar det i tabellrubriken uppgivna innehållet. I bilaga 6 *Enkät till nordiska länder om hållbar livsmedelskonsumtion* redovisas de mål- och strategidokument som tagits fram i de nordiska länderna. (a) har även formulerat delmål. (b) social hållbarhet. (c) miljömässig hållbarhet. (d) ekonomisk hållbarhet.

Tabell 3. EU mål- eller strategidokument med relevans för livsmedelskonsumtion och deras innehåll och fokus samt tidplan.

Strategier och mål	Mål	Indikator	Insatser/ åtgärder	Jämlikhet	Målgrupp	Hållbarhet	Tidplan
EUs barnrättstrategi	-	-	x	x	Barn	x (b) (c) (d)	2027
EUs barngaranti	-	-	x	x	Barn	x (b) (d)	-
EUs handlingsplan för barnfetma	x	-	x	x	Barn	x (b)	2020
EUs Beating cancer plan	-	-	x	x	Alla/Barn	x (b) (d)	2024–2030
EU NCD initiative Healthier Together	-	-	x	x	Alla	x (b) (c) (d)	2022–2027
EUs Farm to Fork	x	-	x	x	Alla	x (b) (c) (d)	-
EUs uppförandekod om ansvarsfull livsmedelsindustri och marknadsföring	x (a)	-	x	x	Företag	x (b) (c) (d)	2030
EUs handlingsplan för cirkulär ekonomi	-	x	x	-	Aktörer	x (d)	-

X betyder att strategi- eller måldokumentet inkluderar det i tabellrubriken uppgivna innehållet. (a) har även formulerat delmål. (b) social hållbarhet. (c) miljömässig hållbarhet. (d) ekonomisk hållbarhet.

Tabell 4. FN- eller WHO-mål- eller strategidokument med relevans för livsmedelskonsumtion och deras innehåll och fokus samt tidplan.

Strategier och mål	Mål	Indikator	Insatser/ åtgärder	Jämlikhet	Målgrupp	Hållbarhet	Tidplan
Agenda 2030	x (a)	x	-	x	Alla	x (b) (c) (d)	2030

Strategier och mål	Mål	Indikator	Insatser/ åtgärder	Jämlikhet	Målgrupp	Hållbarhet	Tidplan
UN Food Systems Summit Coalitions	x	-	x	x	Alla/Barn	x (b) (c) (d)	2030
FAO Strategic Framework	x (a)	-	x	x	Alla	x (b) (c) (d)	2022–2031
Global Nutrition Targets	X	-	-	x	Kvinnor/ Barn	x (b) (d)	2012–2025
WHO European Food and Nutrition Action Plan	x (a)	-	x	x	Alla	x (b) (d)	2015–2020
UNICEF Nutrition for every child 2020-2030	x (a)	-	x	x	Kvinnor/ Barn	x (b) (c) (d)	2020–2030
WHO Action Plan for the Prevention and Control of Non-communicable Diseases in the WHO European Region	-	-	x	x	Alla	x (b) (c) (d)	2016–2025
Global Action Plan for the Prevention and Control of NCDs	x (a)	x	-	x	Alla	x (b) (c) (d)	2013–2030
WHO recommendations for the prevention and management of obesity over the life course	x (a)	x	x	x	Alla/Barn	x (b) (c) (d)	2023–2030
UN Madrid International Plan of Action on Ageing	x	-	x	x	Alla/Äldre	x (b) (d)	2002–
UN Decade of Healthy Ageing	-	-	x	x	Äldre	x (b) (d)	2021–2030
WHO Global strategy oral health	-	-	x	x	Alla	x (b) (d)	2023–2030

X betyder att strategi- eller måldokumentet inkluderar det i tabellrubriken uppgivna innehållet. (a) har även formulerat delmål. (b) social hållbarhet. (c) miljömässig hållbarhet. (d) ekonomisk hållbarhet.

Nationella strategier och mål

Folkhälsopolitiska mål

Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett övergripande, nationellt folkhälsopolitiskt mål och åtta målområden. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation, det vill säga detta ska vara uppnått 2048. Det finns även ett delmål, Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla.

Målområdena återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga faktorer som påverkar hälsotillståndet. Det är flera faktorer som samverkar på olika nivåer i samhället, exempelvis var och hur vi bor, vilken miljö vi lever i, barndomen och uppväxttiden, vår utbildning och vårt arbete. Bestämningsfaktorer kan både öka och minska risken för ohälsa. Flera av målområdena inom folkhälsopolitiken har betydelse för livsmedelskonsumtionen, och livsmedelskonsumtionen i sin tur påverkar hälsoutfallet inom flera områden. Målområde 6 Levnadsvanor har tre fokusområden:

- Begränsad tillgänglighet till hälsoskadliga produkter.
- Ökad tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter.
- Stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet med levnadsvanor i välfärdens organisationer.

Folkhälsomyndigheten har tagit fram en stödstruktur för det generella folkhälsoarbetet som ska bidra till och möjliggöra systematiska och samordnade insatser mellan myndigheter och till ett ökat kunskapsutbyte med lokala och regionala aktörer för att nå det övergripande folkhälsomålet. Stödstrukturen utgår från det folkhälsopolitiska ramverket med det övergripande målet och de åtta målområdena.

För att följa utvecklingen och för att veta om vi är på väg mot att uppfylla det övergripande målet för folkhälsopolitiken har ett antal indikatorer tagits fram. Några är mer generella medan andra är mer specifika och avser att bland annat följa upp utvecklingen inom de olika målområdena med tillhörande fokusområden. För att följa utvecklingen inom målområde 6 Levnadsvanor och fokusområdet om ökad tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter finns indikatorn Grönsak- och rotfruktsintag, dagligt (16-84 år). Ytterligare indikatorer finns föreslagna att följa som är relaterad till livsmedelskonsumtion eller utfall av livsmedelskonsumtion, som t.ex. övervikt och fetma eller tandhälsa.

Information om folkhälsopolitiken:

[Vad styr folkhälsopolitiken? — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsopolitiken/)

Information om stödstrukturen:

[Samordningen av folkhälsopolitiken — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsopolitiken/samordningen-av-folkhalsopolitiken/)

Livsmedelsstrategin

Strategin är en grund för en hållbar livsmedelspolitik fram till 2030. Bakom Sveriges livsmedelsstrategi ligger visionen om att Sverige 2030 har en globalt konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv livsmedelskedja att verka i. Den inhemska livsmedelsproduktionen ska öka samtidigt som de nationella miljömålen uppfylls. Syftet är att skapa tillväxt, fler jobb och en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel.

Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Hälsa är ingår inte uttalat i målen men indirekt via uppfyllelse av nationella miljömål. Långsiktiga åtgärder ska ske inom tre områden:

- Regler och villkor.
- Konsument och marknad.
- Kunskap och innovation.

Information om Livsmedelsstrategin:

[En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet \(regeringen.se\)](http://regeringen.se)

Strategi för hållbar konsumtion

Under 2016 antog regeringen en strategi för hållbar konsumtion. Strategin tar sikte på vad staten kan göra tillsammans med kommuner, näringsliv och det civila samhället för att underlätta för konsumenter att agera hållbart. Målet är att strategin ska bidra till en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

Strategin har sju fokusområden:

- Öka kunskapen och fördjupa samarbetet
- Stimulera hållbara sätt att konsumera
- Effektivisera resursanvändningen
- Förbättra företagens information om hållbarhetsarbete
- Fasa ut skadliga kemikalier
- Öka tryggheten för alla konsumenter
- Fokusera på livsmedel, transporter och boende

Det sista fokusområdet anses som extra viktigt – vilka livsmedel vi konsumerar, vilka transportsätt vi väljer och hur vi bor. Dessa områden orsakar tillsammans de största utsläppen från privat konsumtion. Genom att förändra beteenden mot ett mer hållbart förhållningssätt inom dessa områden gynnas såväl miljö och hälsa som hushållens ekonomi. Skolan pekas ut som en viktig arena för öka kunskaperna om konsumtion och miljö hos barn och unga.

I strategin lyfts att regeringen arbetar med perspektiven i livsmedelsstrategin, se sid 6, samt att de även vill se en ursprungsmärkning på kött i restauranger och storkök.

Information om strategin för hållbar konsumtion:

[Strategi för hållbar konsumtion \(regeringen.se\)](http://regeringen.se)

I december 2020 fattade regeringen beslut om ett nytt direktiv till Miljömålsberedningen. Syftet med Miljömålsberedningen ska, enligt direktivet, fortsatt vara att nå en bred politisk samsyn inom prioriterade områden inom miljöpolitiken. Enligt det tilläggsdirektiv som regeringen beslutade den 22 oktober 2020 ska Miljömålsberedningen föreslå en samlad strategi för att minska klimatpåverkan från konsumtion i syfte att nå en klimatomänsigt hållbar konsumtion på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Den 7 april 2022 lämnade miljömålsberedningen in sitt förslag.

Information om delbetänkandet från Miljömålsberedningen:

[Sveriges globala klimatavtryck, SOU 2022:15 \(regeringen.se\)](#)

Sveriges miljömål

Sveriges miljömål fungerar som riktmärken för miljöarbetet i Sverige. Ett generationsmål anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen. Det övergripande målet är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Produktion, hantering och konsumtion av livsmedel påverkar mer eller mindre alla 16 miljö kvalitetsmål, med undantag för Säker strålmiljö. Några av målen kan inte uppnås utan insatser i livsmedelssektorn. Tydligast bäring finns inom följande:

- Begränsad klimatpåverkan – Klimatpåverkande utsläpp, samt konsumtionsbaserade utsläpp i Sverige och i andra länder.
- Giftfri miljö – Allergiframkallande kemiska produkter, farliga ämnen i slam, förorenade områden, miljögifter i modersmjölk och blod, samt växtskyddsmedel i ytvatten.
- Ingen övergödning – Kväve- och fosforbelastning på havet, miljöstatus för övergödning enligt havsmiljöförordningen, nedfall av kväve till barrskog, status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen, samt syrefattiga och syrefria bottenar.
- Levande sjöar och vattendrag – God status för vatten, skydd av limniska områden, samt åtgärdade fysiska hinder.
- Hav i balans samt levande kust och skärgård – Ekologisk och kemisk status för kustvatten, hållbart nyttjade fisk- och skaldjursbestånd i kust och hav, marint skräp på stränder, samt miljögifter i sill och surströmming.
- Ett rikt odlingslandskap – Betesmarker och slåtterängar, ekologisk produktion i slättbygd, jordbrukets utveckling, samt skördenivåer.
- Ett rikt växt- och djurliv – Bevarandestatus för naturtyper, rödlistade arter, samt skyddad produktiv skog.

Etappmålen ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen och identifierar en önskad omställning av samhället. Tre av etappmålen rör minskat matsvinn:

- Senast år 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.
- En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument år 2025.
- Matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025.

Information om Sveriges miljömål:

[Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](https://sverigesmiljomal.se)

Syntesarbete för ett hållbart livsmedelssystem

Miljömålsrådet har inom programområdet tagit fram myndighetsgemensamma målbilder för arbetet med ett hållbart livsmedelssystem. Utifrån de tre dimensionerna av hållbarhet har myndigheterna utvecklat och beslutat om tio gemensamma målbilder som kommer att vägleda arbetet framåt. Målbilderna är:

- Alla kan äta hållbart.
- God kunskap om värdet av hållbar mat hos samhällets alla aktörer.
- Livsmedlen och livsmedelsproduktionen främjar människors, djurs och växters hälsa.
- Livsmedelssystemet skapar sysselsättning och hållbar utveckling i hela Sverige.
- Livsmedelsproduktionen bevarar och stärker ekosystemen och gynnar biologisk mångfald.
- Hållbart nyttjande av naturresurser och ökad cirkularitet.
- Livsmedelssystemet bidrar till minskad klimatpåverkan i alla led.
- Lönsamt att producera, distribuera och sälja hållbar mat och dryck.
- Robust och uthållig livsmedelsförsörjning.
- Attraktiv, jämlik, jämställd och innovativ livsmedelsbransch med god tillgång till arbetskraft med rätt kompetens.

Information om syntesarbetet och målbilderna:

[Målbilder för ett hållbart livsmedelssystem \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se)

Styrmedel för hållbar konsumtion

Miljömålsrådet har inom programområdet Styrmedel för hållbar konsumtion lämnat tre förslag varav två förslag med syfte att främja en hållbar livsmedelskonsumtion bland barn och unga.

- Förslag 1: Mer hållbara måltider i skolan. Förslaget syftar till en minskad miljöpåverkan från livsmedelskonsumtionen i skolan, samt att måltider som serveras i skolans lokaler är mer hälsomässigt hållbara. Förslaget handlar dels om att bredda skollagens reglering om skolmåltider till att även omfatta hållbarhet, utöver näringsriktighet, och dels om att föreslå att skollagens reglering av skolmåltiderna ska omfatta samtliga skolformer.
- Förslag 2: Riktlinjer för mer hållbar mat i skattefinansierade miljöer för barn och ungdomar. Förslaget syftar till en minskad miljöpåverkan av livsmedelskonsumtion. Förslaget handlar om att utfärda nationella riktlinjer och kriterier samt en nationell uppföljningsplan för maten som serveras i sådana skattefinansierade verksamheter som vänder sig till barn och unga såsom idrottshallar, simhallar, fritidsgårdar och kulturhus.

Information om miljömålsrådets årsrapport 2022 som inkluderar programområdenas förslag till regeringen:

[Miljömålsrådets årsrapport 2022 \(regeringen.se\)](https://www.miljomalsradet.se/arsrapport-2022)

En färdväg för hållbara livsmedelssystem

Sverige arrangerade under vintern och våren 2021 sju dialoger som en del av förberedelserna inför FN:s toppmöte om livsmedelssystem i september 2021. Dialogerna har resulterat i ett omfattande material och ligger till grund för den svenska färdvägen. I färdvägen har regeringen haft som ambition att gruppera och presentera de områden som varit mest återkommande i dialogerna, som kan spela en strategisk roll och som kan ge vidare effekter.

Sverige har gått med i tre av de koalitioner som har skapats genom toppmötet. Dessutom har Sverige beslutat gå med i ett USA-lett klimatinitiativ som inte är knutet till toppmötet men som är av relevans för arbetet med livsmedelssystem:

- Koalition om skolmat med målet att varje barn till 2030 har möjlighet att få tillgång till ett hälsosamt mål mat varje dag i skolan.
- Koalition om hälsosamma och hållbara dieter: fokus på konsumtionssidan och de utmaningar som finns kopplat till vad vi äter – undernäring, övervikt, brist på/begränsad tillgång till näringsriktig mat.
- Koalition om livsmedelsförluster och matsvinn (FLW): syftar till att genom ökad kunskap om FLW och dess orsaker ska leda till lämpliga insatser så att mer av livsmedelsproduktionen tillvaratas.

- Medverkan i Agriculture Innovation Mission for Climate (AIM for Climate) som syftar till att öka innovation och samarbete för ett klimatpositivt livsmedelssystem.

Information om färdvägen för hållbara livsmedelssystem:

[En färdväg för hållbara livsmedelssystem \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/04/en-fardvag-for-hallbara-livsmedelssystem/)

Nationell handlingsplan för att implementera den europeiska barngarantin

Den europeiska barngarantin (se sid 13) syftar till att förebygga och bekämpa social utestängning. Syftet med den nationella handlingsplanen är att implementera Barngarantin, så att alla behövande barn i Sverige får tillgång till de grundläggande samhällstjänster som barngarantin omfattar.

Två områden inom handlingsplanen har tydlig koppling till livsmedelskonsumtion:

Område 7: Förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter, ett mål hälsosam mat per skoldag. Medlemsstaterna uppmanas att vidta följande åtgärder:

- Säkerställa minst ett mål hälsosam mat per skoldag.

Område 9: I syfte att garantera behövande barn faktisk tillgång till hälsosam mat, inbegripet genom EU:s skolprogram för frukt, grönsaker och mjölk, uppmanas medlemsstaterna att vidta följande åtgärder:

- Stödja tillgång till hälsosamma måltider även utanför skoldagarna, inbegripet genom icke-finansiellt bidrag eller ekonomiskt stöd.
- Säkerställa att näringsnormerna för förskoleverksamhet och barnomsorg och andra skolinrättningar uppfyller specifika näringsbehov.
- Begränsa reklamen för och tillgången på livsmedel med höga halter av fett, salt och socker i förskola och barnomsorg och andra skolinrättningar.
- Ge lämplig information till barn och familjer om hälsosam mat för barn.

Enligt barngarantin ska medlemsstaterna sätta upp kvalitativa och kvantitativa mål som ska ha uppnåtts till 2030. Om möjligt ska även delmål som ska ha nåtts till 2025 sättas upp. Rapportering sker till EU vartannat år.

Information om Sveriges handlingsplan för barngarantin:

[Nationell handlingsplan Barngarantin \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/04/nationell-handlingsplan-barngarantin/)

Nordiska strategier och mål

Vår vision 2030

Nordiska ministerrådets vision: Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Samarbetet i Nordiska ministerrådet ska bidra till att nå målet och till hjälp finns en handlingsplan som är godkänd av de nordiska samarbetsministrarna och gäller för perioden 2021-24. Handlingsplanen beskriver

arbetet för att uppnå visionens mål genom en rad initiativ, som anknyter till visionens tre strategiska prioriteringar.

- Ett socialt hållbart Norden. Tillsammans ska vi främja en inkluderande, jämställd och sammanhängande region med gemensamma värderingar och stärkt kulturutbyte och välfärd.
- Ett grönt Norden. Tillsammans ska vi främja en grön omställning av våra samhällen och arbeta för koldioxidneutralitet och en hållbar cirkulär och biobaserad ekonomi.
- Ett konkurrenskraftigt Norden. Tillsammans ska vi främja grön tillväxt i Norden baserad på kunskap, innovation, mobilitet och digital integration.

Nordiska ministerrådet har 12 mål varav särskilt mål 3, 4, 9 och 10 har bäring på livsmedelskonsumtion.

Mål 3: Nordiska ministerrådet ska främja cirkulär och biobaserad ekonomi, hållbar och konkurrenskraftig produktion, hållbara livsmedelssystem samt resurseffektiva och giftfria kretslopp i Norden.

- Bidra till att underlätta och snabba på normaliseringen av hållbara livsstilar i Norden. Detta genomförs genom ett tvärgående initiativ kring hållbar livsstil med fokus på kunskapsunderlag, policyutveckling samt kommunikation kring beteende- och kulturförändring.
- Ta fram metoder för att utvärdera konsumtionens miljö- och klimateffekter. Detta ska stödja det nordiska arbetet med att ta fram bättre lösningar för att minska konsumtionsbaserad miljö- och klimatpåverkan.
- Utveckla den nordiska miljömärkningen Svanen. Genom denna satsning ska nordiska invånare lättare kunna välja miljö och klimatvänliga alternativ.
- Genomföra en satsning på utbildning om hållbar utveckling på alla utbildningsnivåer. Satsningen ska stärka lärarnas roll i samhället samt främja kunskap och färdigheter som bidrar till att barn och ungdomar är rustade för att skapa morgondagens hållbarare samhälle.
- Främja hälsosam och hållbar matkonsumtion, och innovation inom den nordiska livsmedelssektorn. Det innebär bland annat fortsatt arbete med initiativet Ny nordisk mat och att utveckla de nordiska näringsrekommendationerna. Arbetet ska även bidra till att minska avfall genom en effektiv och enhetlig datummärkning i hela Norden och genom att utveckla de nordiska näringsrekommendationerna.
- Bidra till debatter om hållbar utveckling och konsumentbeteenden i Norden och globalt.

Mål 4: Nordiska ministerrådet ska göra det mycket enklare och mer attraktivt för nordiska konsumenter att prioritera hälsosamma och miljö- och klimatvänliga val med en gemensam satsning på hållbar konsumtion.

Mål 9: Nordiska ministerrådet ska bidra till en god, jämställd och trygg hälsa och välfärd för alla.

Mål 10: Nordiska ministerrådet ska arbeta för att få med alla nordiska invånare i den gröna omställningen och den digitala utvecklingen, utnyttja potentialen i omställningen samt motverka att klyftorna i samhället ökar på grund av omställningen.

- Arbeta för en socialt hållbar grön omställning som inte ökar ojämlikheterna i det nordiska samhället. Arbetet syftar till att motverka socioekonomiska, kulturella och geografiska utmaningar kopplade till den gröna omställningen.
- Med hjälp av erfarenhetsutbyte och utveckling av nya metoder skapa verktyg för att nå majoriteten av de nordiska konsumenterna och göra hälsosamma och klimatvänliga matalternativ attraktiva för alla.

Information om handlingsplanen:

[Norden som världens mest hållbara och integrerade region. \(norden.org\)](http://norden.org)

Strategier och mål inom EU

EUs barnrättsstrategi

Den övergripande ambitionen med EUs barnrättsstrategi är att skapa bästa möjliga liv för barn inom Europeiska unionen och i resten av världen. Strategin syftar till att fullgöra det gemensamma ansvaret att förena krafterna för att respektera, skydda och uppfylla varje barns rättigheter och att tillsammans med barn bygga upp hälsosammare, motståndskraftiga, rättvisare och jämlika samhällen för alla. Det handlar om att säkerställa att barn kan förverkliga sin potential och spela en ledande roll i samhället – oavsett om det gäller att kämpa för rättvisa och jämlikhet, stärka demokratin eller driva på de gröna och digitala omställningarna.

Strategin har tagits fram för barn och tillsammans med barn. Över 10 000 barns åsikter och förslag har tagits i beaktande när strategin utarbetades. Inom ramen för strategin föreslås en rad riktade åtgärder inom sex tematiska områden som vart och ett definierar prioriteringarna för EU:s åtgärder de kommande åren. Detta kommer att stödjas med hjälp av en stärkt integrering av barns rättigheter i all relevant EU-politik.

I den andra riktade åtgärden Socioekonomisk inkludering, hälso- och sjukvård och utbildning: En union som bekämpar barnfattigdom och främjar inkluderande samhällen, hälso- och sjukvårdssystem och utbildningssystem som tar hänsyn till barnens behov ligger ett avsnitt benämnt: **Sunda matvanor, i kombination med regelbunden fysisk aktivitet, är avgörande för barns fullständiga fysiska och psykiska utveckling.** Nyckelåtgärder från Europeiska kommissionens sida inom detta område är:

- Se över regelverket för EU:s skolprogram i syfte att ändra inriktning mot hälsosamma och hållbart producerade livsmedel.

- Ta fram bästa praxis och en frivillig uppförandekod för att minska marknadsföringen på internet riktad mot barn om produkter med högt innehåll av socker, fett och salt inom ramen för den gemensamma åtgärden om genomförande av validerad bästa praxis inom nutrition.

Kommissionen kommer att övervaka genomförandet av strategin på EU-nivå och på nationell nivå samt rapportera om framstegen vid det årliga europeiska forumet om barnets rättigheter. Barn kommer att ingå i övervakningen och utvärderingen, i synnerhet genom den framtida plattformen för barns deltagande. Strategins åtgärder kommer att anpassas vid behov.

Information om EUs barnrättsstrategi:

[EUs strategi för barnets rättigheter \(europa.eu\)](http://europa.eu)

EUs barngaranti

Den europeiska barngarantin kompletterar EUs barnrättsstrategi (se sid 12) och kräver specifika åtgärder när det gäller barn som riskerar att drabbas av fattigdom eller social exkludering. Målet är att förebygga och bekämpa social utestängning. Detta ska ske genom att stödja medlemsstater i deras ansträngningar att garantera tillgång till grundläggande tjänster av hög kvalitet för behövande barn. De centrala tjänsterna inkluderar: förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning (inbegripet skolbaserade verksamheter), hälso- och sjukvård, mat och boende. Med behövande barn menas enligt rekommendationen personer under 18 år som riskerar fattigdom eller social exkludering. Det finns ett starkt samband mellan social exkludering av barn och bristande tillgång till grundläggande samhällstjänster. Sverige har tagit fram en nationell handlingsplan för att implementera den europeiska barngarantin, se sid 10.

Information om EUs barngaranti:

[EUs barngaranti \(europa.eu\)](http://europa.eu)

EUs handlingsplan för barnfetma

Europeiska kommissionen beslutade 2014 om en handlingsplan mot barnfetma, med målet att stoppa ökningen av övervikt och fetma hos barn och ungdomar till 2020. Handlingsplanen har involverat flera aktörer, inklusive alla 28 medlemsstater, Europeiska kommissionen och det aktiva engagemanget från internationella organisationer som WHO. Handlingsplanen har baserats på åtta nyckelområden för åtgärder:

- Stödja en hälsosam start i livet
- Främja hälsosamma livsmiljöer – särskilt förskola och skola
- Hälsosamma val ska vara enkla val
- Begränsa marknadsföring och reklam riktad till barn

- Informera och stärka familjer
- Uppmuntra till fysisk aktivitet
- Kartlägga och utvärdera
- Öka forskningen på området

Handlingsplanen kommer nu att utvärderas inom ramen för EUs Beating cancer plan, se nedan.

Information om handlingsplanen för barnfetma:

[EUs handlingsplan för barnfetma 2014–2020 \(europa.eu\)](#)

[Europarådets slutsatser för att bromsa ökningen av antalet fall av övervikt och fetma hos barn \(europa.eu\)](#)

EUs plan mot cancer

Målet med EUs plan mot cancer är att angripa sjukdomen i alla stadier. Planen är strukturerad runt fyra centrala åtgärdsområden: (1) förebyggande insatser, (2) tidig upptäckt, (3) diagnos och behandling, samt (4) livskvalitet hos patienter och de som överlevt sin cancer. Genomförandet av planen kommer att övervakas med hjälp av en färdplan och utvecklingsindikatorer. EU handlingsplan mot cancer kommer att utvärderas i slutet på 2024. Den ska även utvärdera och följa upp EUs handlingsplan för barnfetma, som löpte ut 2020, se ovan.

Hälsofrämjande livsmedelskonsumtion berörs främst inom Mål 3 Rädda liv genom bättre cancerprevention med delmålet 3.4 Bättre hälsofrämjande åtgärder genom tillgång till hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet. Åtgärder under 3.4 är:

- Granskning av EU:s program för frukt, grönsaker och mjölk i skolan.
- Förslag om obligatorisk märkning av näringsinnehåll på framsidan av förpackningar.
- Kommissionens rapport om genomförandet av bestämmelserna i direktivet om audiovisuella medietjänster däribland sådana som innehåller kommersiella meddelanden om ohälsosamma livsmedel.
- Utveckla och genomföra vägledning om uppförandekoder för att minska marknadsföring av ohälsosamma livsmedel till barn, inklusive marknadsföring online genom bestämmelserna i direktivet om audiovisuella medietjänster och den gemensamma åtgärden om god praxis inom livsmedel (Best ReMap).
- Publicering av en studie som kartlägger skatteåtgärder och prisåtgärder mot socker, läskedrycker och alkoholhaltiga drycker.

Andra åtgärder som listas av relevans för livsmedelskonsumtion är:

- Ytterligare minskning av förekomsten av cancerframkallande främmande ämnen i livsmedel genom att fastställa maximihalter för fler av dessa främmande ämnen, 2021–2025.

- Stöd genom En hälsosam livsstil för alla för att främja en hälsosam livsstil för alla generationer, 2021–2023.
- Upprätta ett register över cancerrelaterad ojämlikhet med syftet att kartlägga trender inom cancerrelaterade nyckeldata som påvisar ojämlikhet mellan medlemsstater och regioner, 2021–2022.

Information om cancerplanen:

[EUs cancerplan \(europa.eu\)](https://europa.eu/eu-press/press-releases/2021/05/10/eu-cancer-plan)

EU NCD initiative Healthier Together

Europeiska kommissionen har lanserat initiativet för att stödja EU-länder med att identifiera och genomföra effektiv politik och åtgärder för att minska bördan av icke-smittsamma sjukdomar (NCD). Initiativet ska ses som ett bredare komplement till EUs cancerplan (se sid 14). Initiativet utgörs av en verktygslåda med exempel på stödjande åtgärder såsom policyer och bästa praxis som valts ut av medlemsstaterna och intressenter. Verktygslådan innehåller även en kartläggning av juridiska och finansiella verktyg som kan användas för att genomföra dessa åtgärder.

Initiativet pågår under 2022-2027 och innehåller 5 fokusområden:

- Hälsans bestämningsfaktorer
- Diabetes
- Hjärtkärlsjukdom
- Kronisk luftvägssjukdom
- Psykisk hälsa och neurologiska sjukdomar

Initiativet främjar en holistisk och samordnad strategi för förebyggande och vård. Fokus är på hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar, och det finns två utpekade områden som rör livsmedelskonsumtion:

- Hälsfaktorer område 5: Minska ohälsosamma matvanor, fysisk inaktivitet, övervikt och fetma i den allmänna befolkningen
- Hälsfaktorer område 6: Minska ohälsosamma matvanor, fysisk inaktivitet, övervikt och fetma bland barn och ungdomar

Information om initiativet:

[EUs initiativ för att minska icke-smittsamma sjukdomar \(europa.eu\)](https://europa.eu/eu-press/press-releases/2021/05/10/eu-initiative-to-reduce-non-communicable-diseases)

EU Farm to Fork (Från jord till bord)

Målet med strategin, som också är en del av Europas gröna given, är att: Minska livsmedelssystemets miljö- och klimatpåverkan och stärka dess motståndskraft, trygga livsmedelsförsörjningen mot bakgrund av klimatförändringen och förlusten

av biologisk mångfald, leda en global omställning till konkurrenskraftig hållbarhet från jord till bord samt utnyttja nya möjligheter.

I strategin uppmanas livsmedelsindustrin och detaljhandeln att göra hälsosamma och hållbart producerade livsmedel mer tillgängliga och överkomliga. I detta sammanhang kommer kommissionen revidera FIC-förordningen och föreslå en harmoniserad och obligatorisk näringsvärdesmärkning på förpackningar. Kommissionen kommer även att fastställa näringsprofiler som begränsar säljfrämjande åtgärder (genom närings- eller hälsopåståenden) för livsmedel med högt innehåll av fett, socker och salt. Syftet är att underlätta för konsumenten att göra välgrundade val av hälsosamma livsmedel. Förslagen väntas 4:e kvartalet 2024.

Kommissionen kommer att överväga alternativ för djurskyddsmärkning för att bättre överföra värde genom livsmedelskedjan. För detta ändamål kommer kommissionen att genomföra en extern studie som beräknas inledas första halvåret 2021.

Kommissionen kommer även utöka obligatorisk ursprungs- eller härkomstinformation för vissa produkter samt revidera reglerna för datummärkning ("använd senast" och "bäst före-datum")

- Säkerställa att livsmedelskedjan (inklusive livsmedelsproduktion, transport, distribution, saluföring och konsumtion) har en neutral eller positiv miljöpåverkan.
- Säkerställa en tryggad livsmedelsförsörjning, nutrition och folkhälsa genom att se till att alla har tillgång till tillräckligt med näringsrika och hållbart producerade livsmedel som uppfyller höga krav på säkerhet, kvalitet, växthälsa, djurhälsa och djurskydd, samtidigt som näringsbehov och livsmedelspreferenser tillgodoses.
- Se till att livsmedel fortsätter att vara överkomliga och samtidigt skapa rättvisare ekonomisk avkastning i leveranskedjan så att i slutändan de mest hållbart producerade livsmedlen också blir de mest överkomliga, främja konkurrenskraften bland EU:s leverantörer, främja rättvis handel och skapa nya affärsmöjligheter samt säkerställa den inre marknadens integritet och hälsa och säkerhet på arbetsplatsen.

Information om strategin Jord till bord:

[Farm to Fork Strategy \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/e300042c-1230-478a-9611-54454182c900/asset/document/202011261230478a961154454182c900.pdf)

EUs uppförandekod om ansvarsfull livsmedelsindustri och marknadsföring

Syftet med denna kod är att förena sig bakom en gemensam strävan mot hållbar mat genom att bjuda in företag av alla storlekar som är verksamma inom produktion, handel, bearbetning, marknadsföring, distribution och servering av mat, såväl som alla andra intressenter inom livsmedelssystemet, för att anpassa sig till denna gemensamma agenda och att bidra med konkreta åtgärder för att bidra till

att uppnå de uppsatta målen. Koden ämnar förbättra hållbarheten i tre nivåer och med sju visioner med tillhörande mål och åtgärder inom områden som konsumtion, livsmedelssvinn, klimatneutral och cirkulär livsmedelskedja, hållbar och inkluderande tillväxt samt hållbart nyttjande av resurser.

Den första visionen är att uppnå hälsosamma, balanserade och hållbara matvanor för alla europeiska konsumenter, och bidrar därigenom till att vända felnäring och matrelaterade icke-smittsamma sjukdomar (NCD) i EU samt att minska det miljömässiga avtrycket av livsmedelskonsumtion till 2030. För den första visionen har följande två mål satts med tillhörande åtgärder.

Målsättning a) Förbättrade livsmedelskonsumtionsmönster i EU. Ska nås genom följande insatser:

- Uppmuntra ökad konsumtion av frukt och grönsaker, fullkornsflingor, fibrer, nötter och baljväxter, inklusive lokalt producerade sorter (t.ex. genom att öka tillgängligheten och/eller tillgången till dem).
- Tillhandahålla/främja mer hållbart producerade livsmedelsprodukter/måltider (t.ex. hållbart producerad ekologisk mat; högre djurskyddsstandarder; hållbart fiske, vattenbruk och algprodukter).
- Förbättra, där det är möjligt, näringsammansättningen och miljöavtrycket för livsmedelsprodukter/måltider, t.ex. genom produktreformulering och ny produktutveckling/innovation.
- Granska och/eller erbjuda ett urval av lämpliga portions- och förpackningsstorlekar som syftar till hållbar livsmedelskonsumtion.
- Främja konsumenternas medvetenhet om hälsosamma, balanserade och hållbara matvanor, inklusive hållbar livsmedelskonsumtion, som en del av en hälsosam och hållbar livsstil.

Målsättning b) En matmiljö som gör det lättare att välja hälsosam och hållbar mat. Ska nås genom följande insatser:

- Tillhandahålla transparent, frivillig produktinformation till konsumenter, t.ex. genom digitala medel.
- Tillämpa ansvarsfull matmarknadsföring och reklampraxis, t.ex. genom att följa själv- och samreglerande initiativ och standarder.
- Främja hälsosam och hållbar matsservering.
- Integrera hållbara metoder och hälsa på arbetsplatsen.
- Stöd lokala åtgärder för att förbättra tillgängligheten till/tillgången till hälsosam och hållbara mat för alla.

Information om handlingsplanen:

[EUs uppförandekod om ansvarsfull livsmedelsindustri och marknadsföring \(europa.eu\)](https://europea.eu)

EUs handlingsplan för den cirkulära ekonomin

Denna handlingsplan för den cirkulära ekonomin innehåller en framtidsinriktad agenda för att skapa ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa i samarbete med de ekonomiska aktörerna, konsumenterna, allmänheten och det civila samhällets organisationer. Syftet är att påskynda de förändringar som krävs enligt den europeiska gröna given, genom att bygga vidare på de åtgärder för den cirkulära ekonomin som har vidtagits sedan 2015. I planen presenteras en rad initiativ som syftar till att skapa en stark och samstämmig ram för produktpolitiken där hållbara produkter, tjänster och affärsmodeller är normen och konsumtionsmönstren omvandlas så att det inte genereras något avfall. Handlingsplanen har identifierat sju viktiga produktvärdekedjor där Livsmedel, vatten och näringsämnen är en av dem.

Den cirkulära ekonomin kan avsevärt minska resursutvinningens och resursanvändningens negativa miljöpåverkan och bidra till att återställa biologisk mångfald och naturkapital i Europa. Följande åtgärder ska genomföras av kommissionen inom livsmedelsvärdekedjan:

- Sträva efter att säkerställa hållbarheten hos förnybara biobaserade material, bland annat genom åtgärder som följer av strategin och handlingsplanen för bioekonomi.
- I linje med målen för hållbar utveckling och inom ramen för den översyn av direktiv 2008/98/EG38 att föreslå ett mål för minskat livsmedelsavfall, som en central åtgärd inom EU:s kommande strategi ”från jord till bord”, där livsmedelsvärdekedjan kommer att ges stort utrymme.
- Överväga specifika åtgärder för en mer hållbar distribution och konsumtion av livsmedel.
- Främja vattenåteranvändning och vattneffektivitet, även inom industriprocesser.
- Utarbeta en integrerad plan för hantering av näringsämnen,

Kommissionen kommer också att uppdatera uppföljningen av den cirkulära ekonomin. Nya indikatorer, som i så stor utsträckning som möjligt bygger på europeisk statistik, kommer att inriktas på fokusområdena i denna handlingsplan samt de inbördes kopplingarna mellan cirkularitet, klimatneutralitet och nollutsläppsmålet. Samtidigt kommer projekt inom ramen för Horisont Europa och Copernicusdata att förbättra metoderna för att mäta cirkularitet på flera nivåer som ännu inte mäts i den officiella statistiken. Indikatorer för resursanvändning, även konsumtion och materialavtryck för att ta hänsyn till materialkonsumtion och miljöpåverkan i samband med våra produktions- och konsumtionsmönster, kommer att utvecklas ytterligare.

Information om handlingsplanen:

[EUs handlingsplan för cirkulär ekonomi \(europa.eu\)](https://europea.eu)

Strategier och mål inom FN och WHO

Agenda 2030

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. I princip samtliga mål inom Agenda 2030 har bäring på livsmedelskonsumtion, eller där livsmedelskonsumtion har bäring på måluppfyllnad och utfall. Mål och delmål med direkt koppling till hållbar livsmedelskonsumtion listas nedan.

Mål 2. Ingen hunger

Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

- Delmål 2.1 Tillgång till säker och näringsriktig mat för alla. Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor, i synnerhet de fattiga och människor i utsatta situationer, inklusive små barn, tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om.
- Delmål 2.2 Utrota alla former av felnäring. Senast 2030 avskaffa alla former av felnäring, bland annat genom att senast 2025 nå de internationellt överenskomna målen i fråga om tillväxthämning och undervikt bland barn under fem år, samt tillgodose tonårsflickors, gravida och ammande kvinnors samt äldre personers näringsbehov.
- Delmål 2.4 Hållbar livsmedelsproduktion och motståndskraftiga jordbruksmetoder. Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar och andra katastrofer.

Mål 3. God hälsa och välbefinnande

Säkerställ att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. Särskilt delmål 3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke-smittsamma sjukdomar och främja psykisk hälsa och välbefinnande. Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke-smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

Mål 4. God utbildning för alla

Utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet. Forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välstånd, hälsa och jämställdhet i varje samhälle. Särskilt delmål 4.7 har koppling till livsmedelskonsumtion då det handlar om att senast 2030 säkerställa att alla

studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar.

Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion

Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster är en nödvändighet för att minska negativ påverkan på klimat och miljö samt människors hälsa. En hållbar konsumtion och produktion innebär en effektiv användning av resurser, hänsyn till ekosystemtjänster som är nödvändiga för försörjningen samt minskad påverkan från farliga kemikalier. Detta innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, näringslivsutveckling på en global marknad, ökad sysselsättning och förbättrad hälsa och därmed minskad fattigdom. Hållbara konsumtions- och produktionsmönster är därför även en förutsättning för att ställa om till en grön ekonomi och för en hållbar utveckling.

Hållbar konsumtion och produktion är en tvärgående fråga som kompletterar andra mål. För att ställa om till hållbara konsumtions- och produktionsmönster behövs en rad verktyg och åtgärder, på olika nivåer och genomförda av olika aktörer. Utbildning är en viktig hörnsten. Genom utbildning kan människor förvärva värderingar, kunskaper och färdigheter som möjliggör för dem att bidra till en hållbar utveckling. En annan hörnsten är information. Tydlig och lättillgänglig information i form av bland annat miljömärkning, konsumentupplysningstjänster, produktinformation i butiker samt webbaserad information etc. möjliggör för konsumenterna och andra aktörer att göra ansvarsfulla och hållbara val av produkter och tjänster och att ställa om till mer hållbara livsstilar.

- Delmål 12.1 Implementera det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- Delmål 12.3 Halvera matsvinnet i världen. Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.
- Delmål 12.7 Främja hållbara metoder för offentlig upphandling. Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.
- Delmål 12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar. Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

Information om Agenda 2030:

[Globala målen – För hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](http://globalamalen.se)

Sveriges genomförande av Agenda 2030

I propositionen 2019/20:188 presenterar regeringen inriktningen för arbetet med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Som ett led i arbetet föreslår regeringen ett övergripande mål som förankrar och tydliggör Sveriges åtagande att genomföra Agenda 2030 för en hållbar utveckling i dess tre dimensioner genom att föra en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför

Propositionen understryker att agendan ska integreras i ordinarie processer. Arbetet med att genomföra redan beslutade riksdagsbundna mål är avgörande för genomförandet av agendan.

Information om propositionen:

[Sveriges genomförande av Agenda 2030 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/09/19-09477)

UN Food Systems Summit koalitioner

Som en följd av de nationella Food System Summit dialogerna 2021 har initiativ, allianser och koalitioner formats för att stödja arbetet med att främja visionen om mer inkluderande, motståndskraftiga, rättvisa och hållbara livsmedelssystem till 2030. Initiativen är utformade för att hjälpa till med övergången till framtida livsmedelssystem genom att underlätta tillgången till nätverk av erfarenhet och expertis, från lokalt till globalt, genom att:

- Uppmuntra anpassning och koherens.
- Samordna investeringar och kollektiva åtgärder.
- Mobilisera resurser, energi och politisk vilja.
- Ge stöd till lärande genom utbyte av kunskap, lektioner, bästa praxis och kapacitet.

Några exempel på relevanta koalitioner ur ett svenskt perspektiv listas nedan.

Information om samtliga koalitioner:

[Livsmedelssystem koalitioner \(unfoodsystemshub.org\)](https://unfoodsystemshub.org/)

School Meals Coalition: Nutrition, Health and Education for Every Child

Fokuserar på att förbättra kvaliteten och utöka omfattningen av skolmatsprogram globalt som en plattform för att nå samhällen. Koalitionen syftar till att koppla samman skolmåltider med hälsosam mat producerad av lokala bönder och ser skolmåltider som en del av sociala trygghetssystem. Vidare ser man att skolmaten kan ha en positiv effekt på att öka skolinskrivning och närvaro. Koalitionen lyfter även att många nationella skolmåltidsprogram försvann under covid19-pandemin och att de därför har som mål att återskapa dessa.

Information om koalitionen för skolmåltider:

[School Meals Coalition - A healthy meal every day for every child](#)

The Coalition of Action for Healthy Diets from Sustainable Food Systems for Children & All

Koalitionens vision är en värld där alla människor äter hälsosamt från hållbara livsmedelssystem. Arbetet utgår från att skapa förutsättningar för att hälsosam mat är tillgänglig, prisvärd och tillgänglig för alla, särskilt de som är mest utsatta för felnäring och de som lever under utsatta omständigheter. Det mätbara målet är att halvera andelen som inte har råd med en hälsosam kost samtidigt som maten produceras hållbart. Fokus ligger främst inom tre områden: felnäring i alla dess former, matosäkerhet, samt miljöpåverkan från livsmedelsproduktion.

För att uppnå detta avser koalitionen att inspirera, anpassa, mobilisera och stödja åtgärder på nationell och global nivå. Koalitionen föreslår en bredd av områden där åtgärder kan vidtas:

- Matförsörjningen. Åtgärder som ökar utbudet av livsmedel som behövs för att stödja hälsosamma matvanor från hållbara livsmedelssystem.
- Matmiljöer. Åtgärder för att stödja hälsosamma matvanor från hållbara livsmedelssystem genom att förbättra de institutionella, fysiska, pris- och informationsmiljöer där människor skaffar sin mat och den policy som formar dem.
- Värdera mat. Åtgärder för att motivera, stärka och göra det möjligt för alla, överallt, att kunna införskaffa, förbereda och äta hälsosam mat som produceras med miljömässigt hållbara metoder.

Information om koalitionen för hälsosam livsmedelskonsumtion från hållbara livsmedelssystem:

[The Coalition of Action on Healthy Diets from Sustainable Food Systems for Children and All \(HDSFS\) \(who.int\)](#)

The True Value of Food Initiative

Huvudsyftet med True Value of Food-initiativet är att visa det sanna värdet av mat för beslutsfattare på alla nivåer samt för konsumenter genom att utveckla den ekonomiska grunden för beslutsfattande. Initiativet ämnar att:

- Skapa medvetenhet, förståelse och bygga kapacitet bland beslutsfattare på alla nivåer samt hos konsumenter om matens sanna värde och hur det kan användas för att förverkliga hållbara livsmedelssystem.
- Etablera ett gemensamt språk och harmoniserade vetenskapsbaserade metoder för matens verkliga värde.
- Identifiera lösningar som visar det sanna värdet och som fungerar i praktiken genom pilotprojekt och insatser tillsammans med investerare, regeringar och företag på global, regional och nationell nivå.

- Fortsätta att bygga metoder och genomföra analyser för att bedöma effekterna av förändringar i livsmedelssystemet och belysa avvägningar av olika alternativ.

Information om koalitionen:

[True Value of Food \(truevaluefood.org\)](http://truevaluefood.org)

FAO Strategic Framework 2022–31

Det strategiska ramverket styrs av FAO:s vision och medlemmarnas tre globala mål. FAO:s vision är: *en värld fri från hunger och undernäring, där mat och jordbruk bidrar till att förbättra levnadsstandarden för alla, särskilt de fattigaste, på ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart sätt.* Medlemmarnas tre globala mål är:

- Utrota hunger, osäkerhet i livsmedel och undernäring, successivt säkerställa en värld där människor hela tiden har tillräckligt med säker och näringsrik mat som motsvarar deras kostbehov och matpreferenser för ett aktivt och hälsosamt liv.
- Avskaffande av fattigdom och driva framåt ekonomiska och sociala framsteg för alla, med ökad livsmedelsproduktion, förbättrad landsbygdsutveckling och hållbara försörjningsmöjligheter.
- Hållbar förvaltning och användning av naturresurser, inklusive mark, vatten, luft, klimat och genetiska resurser till nytta för nuvarande och framtida generationer.

Det strategiska ramverket är i linje med Agenda 2030 och främjar omställning till mer effektiva, inkluderande, motståndskraftiga och hållbara jordbruks- livsmedelssystem inom fyra nivåer: bättre produktion, bättre näring, en bättre miljö och ett bättre liv. De fyra bättre (FAOs uttryck **The four betters**) återspeglar de sammanlänkade ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av jordbruks- och livsmedelssystem och uppmuntrar ett strategiskt och systemorienterat tillvägagångssätt inom alla FAO-insatser.

Bättre produktion: Säkra hållbara konsumtions- och produktionsmönster, genom effektiva och inkluderande livsmedels- och jordbruksförsörjningskedjor på lokal, regional och global nivå, vilket säkerställer motståndskraftiga och hållbara jordbruk och livsmedelssystem i ett föränderligt klimat och miljö.

Bättre näring: Stoppa hungern, uppnå livsmedelssäkerhet och förbättrad näring i alla dess former, inklusive främjande av näringsrik mat och ökad tillgång till hälsosam kost.

Bättre miljö: Skydda, återställa och främja hållbar användning av terrestra och marina ekosystem och bekämpa klimatförändringar genom effektivare, inkluderande, motståndskraftiga och hållbara jordbruk och livsmedelssystem.

Bättre liv: Främja ekonomisk tillväxt för alla genom att minska ojämlikheter (stadsområden/landsbygdsområden, rika/fattiga länder, män/kvinnor)

För varje ”bättre” har FAO tagit fram prioriterade områden, för bättre näring inkluderar det:

- Hälsosam kost för alla
- Näring för de mest utsatta
- Säker mat för alla
- Minska matförluster och matsvinn
- Transparenta marknader och handel

Information om FAOs strategiska ramverk:

[Strategic Framework 2022-31 \(fao.org\)](https://www.fao.org/3/a/16202en.pdf)

WHO global nutrition targets 2025

För att få till snabbare globala åtgärder behövs godkände Världshälsoförsamlingen en resolution 2012 en omfattande implementeringsplan för mödrars, spädbarns och småbarns näring, som specificerade sex globala näringsmål som senast 2025 syftar till att:

- Uppnå en 40 procents minskning av antalet barn under 5 år som drabbas av tillväxthämning.
- Uppnå en 50 procents minskning av anemi hos kvinnor i reproduktiv ålder.
- Uppnå en 30 procents minskning av låg födelsevikt.
- Se till att det inte sker någon ökning av övervikt i barndomen.
- Öka andelen exklusiv amning under de första 6 månaderna upp till minst 50 procent.
- Minska och bibehålla undernäring hos barn till mindre än 5 procent.

Åtgärder som ska vidtas för att öka en effektiv prioritering av interventioner bör omfatta både närings specifika och näringskänsliga investeringar i politiken, hälsosystem och samhällsnivåer, och genom en sektorsövergripande strategi för att uppnå målen. Länder ska utforma nationella mål som bidrar till uppnå de globala målen. För att bistå dem och för att kartlägga deras framsteg har WHO utvecklat ett webbaserat uppföljningsverktyg. Verktyget tillåter beslutsfattare och andra användare att utforska olika scenarier i samband med de framsteg som krävs för att möta de sex målen till 2025.

Information om de globala målen för nutrition:

[WHO global nutrition targets \(who.int\)](https://www.who.int/nutrition/global-nutrition-targets)

WHO European Food and Nutrition Action Plan 2015–2020

Avsikten med handlingsplanen var att minska bördan och att förebygga matrelaterade icke-smittsamma sjukdomar, fetma och alla andra former av felnäring i WHO:s europeiska region. Dess prioriterade åtgärder syftade till att bidra till att förbättra förvaltningen av livsmedelssystemet och den övergripande kvaliteten på våra matvanor och näringsstatus inom Europa regionens medlemsstater.

Vision: De negativa effekterna av förebyggbara matrelaterade icke-smittsamma sjukdomar och felnäring i alla dess former – inklusive övervikt och fetma – har minskat och alla äter hälsosammare under hela livet.

Uppdrag: Att uppnå universell tillgång till överkomlig, balanserad, och hälsosam mat för alla medborgare i WHO:s europeiska region, samt jämlikhet och jämställdhet i våra matvanor genom en tvärspektoriell politik i linje med Hälsa2020.

Vägledande principer:

- Minska ojämlikheter i tillgång till hälsosam mat, enligt Hälsa2020.
- Säkerställa mänskliga rättigheter och rätten till mat.
- Stärka individer och samhällen genom hälsofrämjande miljöer.
- Främja en livsloppsstrategi.
- Använda evidensbaserade strategier.

Strategiskt mål: Att undvika förtida död och minska bördan av förebyggbara matrelaterade icke-smittsamma sjukdomar, fetma och alla andra former av felnäring som fortfarande är vanliga i WHO:s europeiska region, som är starkt påverkade av sociala bestämningsfaktorer för hälsa och har en djupgående negativ inverkan på välmående och livskvalitet.

Mål för handlingsplanen:

- Skapa hälsosamma mat- och dryckesmiljöer.
- Främja vinsterna med hälsosamma matvanor under hela livet, särskilt för de mest utsatta grupperna.
- Förstärk hälsosystemen för att främja hälsosamma matvanor.
- Stödja övervakning, utvärdering och forskning.
- Stärka styrning, allianser och nätverk för att säkerställa inställningen hälsa-i-alla-politikområden.

Information om handlingsplanen:

[European Food and Nutrition Action Plan 2015–2020 \(who.int\)](https://www.who.int/europe/food-nutrition-action-plan-2015-2020)

UNICEF Nutrition for every child 2020-2030

Vision: En värld där alla barn, ungdomar och kvinnor inser sin rätt till näring. Denna vision vägleds av konventionen om barnets rättigheter, som erkänner varje barns rätt till adekvat näring.

Mål för strategin är att skydda och främja matvanor, samt tjänster och metoder som stöder optimal näring, tillväxt och utveckling för alla barn, ungdomar och kvinnor. Arbetet avser bidra till Agenda 2030 och särskilt för att säkerställa barns tillgång till näringsrik kost och att få slut på barns felnäring i alla dess former.

Strategin har identifierat behovet av ett systemtänk för att förbättra barns, ungdomars och kvinnors näringsstatus. Strategin bygger på att aktivera de fem systemen – mat, hälsa, vatten och sanitet, utbildning och socialt skydd – för att leverera näringsrik kost, grundläggande service och tjänster inom nutrition och insatser som främjar god näringsstatus till barn, ungdomar och kvinnor. Genom att synliggöra synergier mellan dessa fem system är målet att undvika stuprörstänk som att undernäring har enkla bestämningsfaktorer som verkar linjärt.

Mål för barn, ungdomar och kvinnor i såväl utvecklings- som humanitära sammanhang.

- Mål 1: Att förebygga felnäring, d.v.s. brist på mikronäringsämnen och övervikt i tidig barndom (d.v.s. de första fem år av livet).
- Mål 2: Att förebygga felnäring, brist på mikronäringsämnen och övervikt i medelbarnsåldern och tonåren (dvs. 5–19 år).
- Mål 3: Att förebygga felnäring, brist på mikronäringsämnen och övervikt hos kvinnor – särskilt under graviditet och amning – och för att förhindra låg födelsevikt hos nyfödda.
- Mål 4: Att säkerställa tidig upptäckt och behandling av tillväxthämning och andra former av livshotande akut undernäring i tidig barndom.

Information om UNICEFs strategi:

[UNICEF Nutrition Strategy 2020-2030.pdf](#)

WHO Action Plan for the Prevention and Control of Non-communicable Diseases in the WHO European Region

WHOs handlingsplan löper under perioden 2016–2025 och bygger vidare på den tidigare strategin för förebyggande och kontroll av icke-smittsamma sjukdomar 2012–2016. Det övergripande målet för handlingsplanen är att undvika förtida död och minska sjukdomsburden från icke-smittsamma sjukdomar genom att vidta integrerade åtgärder, förbättra livskvaliteten och sträva efter att livslängden blir mer jämlik inom och mellan medlemsstaterna. Syftet är att vidta integrerade åtgärder för riskfaktorer och deras underliggande bestämningsfaktorer över flera sektorer, samt att stärka hälsosystemen för bättre förebyggande arbete och kontroll av NCDs.

Handlingsplanen har ett övergripande tillvägagångssätt som systematiskt integrerar politik och åtgärder för att minska ojämlikhet i hälsa och tackla NCD genom att:

(1) Främja hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande program på befolkningsnivå; (2) aktivt rikta in sig på grupper och individer med hög risk; och (3) maximera befolkningstäckningen med effektiv behandling och vård.

Målsättningen är att uppnå 25 procent relativ minskning i förtida död från hjärt-kärlsjukdom, cancer, diabetes och kronisk lungsjukdom mellan 2010 och 2025.

Prioriterade insatser är framtagna för tre nivåer där de prioriterade insatserna på befolkningsnivå är:

- Främja hälsosam konsumtion genom skatte- och marknadsföringspolicyer: tobak, alkohol och mat.
- Produktomformulering och förbättring: salt, fetter och sockerarter.
- Saltreduktion.
- Främja ett aktivt boende och rörlighet.
- Främja ren luft.

Information om handlingsplanen:

[Action Plan for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases in the WHO European Region \(who.int\)](#)

WHO Global Action Plan for the Prevention and Control of NCDs 2013–2020

Målet med handlingsplanen är att minska den förebyggbara och undvikbara bördan av sjuklighet, dödlighet och funktionshinder på grund av icke-smittsamma sjukdomar genom multisektoriellt samarbete och samarbete på nationella, regionala och globala nivåer, så att befolkningen når de högsta möjliga standarderna för hälsa och produktivitet i varje ålder och att dessa sjukdomar inte längre är ett hinder för välbefinnande eller socioekonomisk utveckling.

Handlingsplanen ger medlemsstaterna, internationella parter och WHO en färdplan och förslag på policyalternativ som, när de genomförs mellan 2013 och 2020, kommer att bidra till framsteg mot nio globala NCD-mål som ska uppnås i 2025, inklusive en 25 procent relativ minskning av för tidig dödlighet från NCD till 2025. De nio målen är:

- En relativ minskning av risken för förtidig död med 25 procent av hjärt-kärlsjukdomar, cancer, diabetes eller kroniska andningssjukdomar.
- Minst 10 procent relativ minskning av den skadliga användningen av alkohol, i det nationella sammanhanget.
- En 10 procent relativ minskning av prevalensen av otillräcklig fysisk aktivitet.
- En 30 procent relativ minskning av det genomsnittliga befolkningsintaget av salt/natrium.

- En relativ minskning av prevalensen av nuvarande tobaksanvändning med 30 procent hos personer över 15 år.
- En 25 procent relativ minskning av förekomsten av förhöjt blodtryck eller att bromsa förekomsten av förhöjt blodtryck, enligt nationella förhållanden.
- Stoppa ökningen av diabetes och fetma.
- Minst 50 procent av berättigade personer får läkemedelsbehandling och rådgivning för att förhindra hjärtinfarkt och stroke.
- En 80 procent tillgänglighet av prisvärda bastekniker och väsentliga läkemedel, som krävs för att behandla större icke-smittsamma sjukdomar i både offentlig och privat vård.

WHO:s globala ramverk för övervakning (se nedan) kommer att följa genomförandet av den globala handlingsplanen genom övervakning och rapportering om uppfyllelse av de nio globala målen mot en baslinje från 2010.

Information om handlingsplanen och dess förlängning:

[Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases.pdf \(who.int\)](#)

[Diskussionsunderlag för handlingsplanens förlängning till 2030 \(who.int\)](#)

WHO Global monitoring framework

Ramverket består av nio globala mål för icke-smittsamma sjukdomar och 25 indikatorer och har antagits av medlemsstaterna under Världshälsoförsamlingen 2013, se ovan. Medlemsstaterna uppmanades att utveckla nationella mål och indikatorer som bygger på det globala ramverket.

Målen syftar till att bekämpa global dödlighet från de fyra huvudsakliga icke-smittsamma sjukdomarna, påskynda insatserna mot de ledande riskfaktorerna för dessa och stärka de nationella hälsosystemens insatser. Dödlighetsmålet – en 25 procent minskning av för tidig död i icke-smittsamma sjukdomar till 2025 – antogs redan av Världshälsoförsamlingen 2012.

Ramverket förväntas driva framsteg inom förebyggande och kontroll samt bidra med grund för opinionsbildning, öka medvetenheten, stärka politiskt engagemang och främja globala åtgärder. Ramverket kommer också att hjälpa till att forma en ny utvecklingsagenda som främjar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: ekonomisk utveckling, miljömässig hållbarhet och social integration.

Information om ramverket för uppföljning:

[Global ncd surveillance monitoring framework \(who.int\)](#)

WHO recommendations for the prevention and management of obesity over the life course

Mål: Bromsa ökningen av fetma hos barn under 5 år, ungdomar och vuxna till år 2025 (mot en 2010 års baslinje). Motverka alla former av felnäring till år 2030 (mot en 2015 års baslinje). Uppnå tre procent eller lägre prevalens av övervikt hos barn under fem år till år 2030.

Delmål: Hos både vuxna och barn rekommenderar WHO att man minskar intaget av socker till mindre än tio procent av det totala energiintaget till 2030. Detta mål utgår från WHO:s riktlinjer för sockerintag hos vuxna och barn publicerad 2015.

Processmål om livsmedel att nå till 2030:

- Öka täckningen av primärvårdstjänster som inkluderar åtgärder som fokuserar på att förebygga, diagnostisera och behandla fetma hos barn och ungdomar
- Öka densiteten av professioner med kompetens inom nutrition och matvanor till en miniminivå på 10 stycken per 100 000 invånare (indikator i Global Nutrition Monitoring Framework och rapporteras i Nutrition Landscape Information System; baslinje 2016–2017: 2,2/100 000)
- Öka antalet länder som reglerar marknadsföring av livsmedel och alkoholfria drycker till barn (indikator i Global Nutrition Policy Review och NCD Country Capacity Survey; baslinje: 47 länder (Global databas om genomförandet av Nutrition Action))

Det föreslås även riktade åtgärder mot beslutsfattare på alla nivåer, mot andra samhällsaktörer inom olika sektorer, samt för WHO. Bland annat betydelsen av att ha ett livsloppsperspektiv och att hela samhället behöver bidra i arbetet. Man lyfter särskilt betydelsen av att öka tillgängligheten inkluderat den ekonomiska tillgängligheten till hälsosamma livsmedel, genom viktiga insatser och styrmedel som att främja hälsosamma matmiljöer, reglera marknadsföring av ohälsosamma livsmedel, utveckla märkning av livsmedel, reformulering av livsmedel, använda skatter och subventioner samt upphandling.

Information om målen och rekommendationerna:

[WHO acceleration plan to stop obesity \(who.int\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight)

[Beslut om planen i Världshälsoförsamlingen 2022 \(who.int\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight)

UN Madrid International Plan of Action on Ageing

Madrids internationella handlingsplan för åldrande antogs i april 2002 och visionen är att bygga ett samhälle för alla åldrar. Ett av målen (*Issue 1: Goal 3*) handlar om livsmedelskonsumtion och om tillgång till mat och adekvat näring. Åtgärder inkluderar:

- Främja livslång hälsosam och adekvat näring från spädbarnsåldern, med särskild uppmärksamhet på att se till att specifika näringsbehov hos män och kvinnor under hela livet tillgodoses.
- Uppmuntra en balanserad kost för att ge tillräcklig energi och förebygga brist på makro- och mikronäringsämnen, helst baserad på lokala livsmedel genom att bland annat utveckla nationella mål kopplade till mat.

Information om handlingsplanen:

[Madrid Plan of Action and its Implementation \(un.org\)](#)

UN Decade of Healthy Ageing 2021-2030

Detta är den andra handlingsplanen baserad på den globala strategin för åldrande och hälsa (2016–2030) och bygger på United Nations Madrid International Plan of Action on Ageing (se ovan) samt är i linje med Agenda 2030 målen. Initiativet syftar till att möjliggöra lämpliga anpassningar och investeringar för att främja ett hälsosamt åldrande, inklusive integrerad vård- och omsorg och åldersvänliga miljöer. Detta inkluderar bättre hälsa och matvanor, färdigheter och kunskaper, social anslutning, personlig och ekonomisk säkerhet samt värdighet.

Åtgärder inkluderar att stärka program och tjänster för att förbättra hälsokompetens och förvaltning, samt öka möjligheterna till fysisk aktivitet, bra matvanor och munhälsa.

Information om initiativet:

[WHO's work on the UN Decade of Healthy Ageing \(2021-2030\)](#)

WHO Global strategy oral health

Målet med strategin är att vägleda medlemsstaterna att utveckla nationella åtgärder för att främja munhälsa och stärka insatserna för orala sjukdomar samt understödja framtagandet av nationella mål och indikatorer för munhälsa. Senast 2023 kommer WHO att skapa en handlingsplan utifrån strategin inklusive struktur för övervakning/uppföljning med mätbara mål som ska uppnås till 2030. WHO avser att senast 2024 inkludera kostnadseffektiva, evidensbaserade interventioner.

Strategin lyfter fram att initiativ som berör bestämningsfaktorer uppströms kan vara kostnadseffektiva och ha en hög befolkningsräckvidd och stor effekt. Strategier för att minska intaget av fritt socker och användningen av tobak och alkohol inkluderar policyer, skatter och/eller reglering av pris, försäljning och reklam för ohälsosamma produkter. Politiska insatser inkluderar att skapa mer stödjande förutsättningar i nyckelmiljöer, såsom utbildningsmiljöer, skolor, arbetsplatser och vårdhem.

Information om strategin och planen för tandhälsa:

[Beslut om planen i Världshälsoförsamlingen 2022 \(who.int\)](#)

